

Từ tiểu bang Victoria (Úc) chuyến tôi bay về Hà Nội sau 30 năm xa cách, và lần gặp lần này, chuyến tôi cuốn tôi vào những kỷ niệm xưa, chuyến báo : "Đi xa bao năm rồi Hà Nội trong chuyến về là "mái ngói lô xô" trong tranh của họa sĩ Bùi Xuân Phái, là "sông hàng nghìn hát 4000 năm" của nhà thơ Chế Lan Viên, là những mảnh đời lam lũ trong phóng sự của nhà văn Vũ Trọng Phụng, là những con người kiên trì "sống mãi với thủ đô" của nhà văn Nguyễn Huy Tưởng, là cách sống, nghề thu thập thực vật của người Thổ dân trong tác phẩm của Thạch Lam, Vũ Bằng, là hình thức "lửa cháy ngút trời", "người ra đi đâu không ngoảnh lại" của nhà thơ Nguyễn Đình Thi, là niềm niềm "tan ló chiểu sao còn vắng tiếng chuông ngân" của nhà thơ Phú Quang, là cuộc sống bình dị với "quán cóc liêu xiêu một câu thơ" với quen thuộc của bao nhiêu người dân Hà Nội".

Thành phố tôi không quên được Hà Nội trong chuyến còn có thể và sống động đến thế, có thể và sống động như những con người với hàng ngày hàng giờ đang sống trong lòng Hà Nội với.

Chia sẻ với bạn bè về Hà Nội, tôi còn biết bao điều đi theo chuyến tìm kiếm các ngõ phố một thời để ôn lại những kỷ niệm xưa. Quả là các ngõ phố đã làm nên diện mạo của người Hà Nội mà nhà văn Nguyễn Tuân - bậc thầy về ngôn ngữ của làng văn Việt Nam từng ví "Hà Nội là thành phố của những ngõ ngách". Theo ông, Hà Nội có vài chục con phố và hàng ngàn ngõ, nghĩa là phần lớn của ngõ, song cái thú vị của ông, Hà Nội chỉ là "trên chân quá đà" và bung ra hàng nghìn phố nhỏ hình thức. Thú vị ông sống, một con phố đã có tới vài ngõ, thậm chí có cả chợ. Ngõ hàng phố, ngõ đan xen, rồi ngõ mở ra ngõ con mà nay người Hà Nội gọi là ngách, tất nhiên bây giờ còn có hình thức mới. Nghĩa là "Tổ đời sống đời" mà thú vị ông chỉ "nhỏ đời" thậm chí "tam đời sống đời" là cùng.

Chính vì vậy, nhiều ngõ mà người sống trong các ngõ ngách nhiều hơn trên mặt đường, mặt phố, và thậm chí đã trở thành một điểm, một ngõ, giá chênh nhau tới cả chục lần. Tuy vậy trước khi tôi xác nhận hôm nay, Hà Nội bao đời là kinh thành của Đại Việt, vẫn mang dáng dấp của một cái làng to. Ngay cả những khách sạn, nhà hàng bây giờ như khách sạn Bơ S, khách sạn Phụng Nam, khách sạn đời D, nhà hàng Thổ k vẫn còn tên gọi là làng Khố hàng Thổ hàng, làng Kim liên, làng Nhân Chính v.v... Còn nguyên cả đời sống đời, thậm chí ruồng, ao hồ, hàng phố tác xã Nông nghiệp, tiểu thủ công nghiệp v.v...

Nhà công cuộc "hiện đại hoá, công nghiệp hoá" mà ngõ thành phố, ngách thành ngõ, thậm chí

Cố hóm cũng lên đời do mặt đường lấy đất xây dựng các công trình trường điếm, nhà văn hoá, khu vui chơi, siêu thị v.v... song nhà cửa vẫn lộn nhộn cao thấp to nhỏ khác nhau vì nhà giàu, nghèo, trình độ phân hoá thất khiếp.

Phạm Khâm Thiên, Nguyễn Thái Học, Đặng Cấn, Nguyễn Long Bằng... rồi nhieu ngõ, mặt ngõ là mặt phố riêng, có ngõ như ngõ Văn Chương là cửa mặt phố. Ngõ được biết nhất - có lẽ là ngõ Cấm Chai - truyền thuyết cửa mặt phố xa xưa nay còn ghi lại dấu ấn bởi tên gọi cửa ngõ. Chuyện kể rằng chú bé Chấm ngày xưa là một cậu bé nghèo xơ nghèo xác song đi đâu đâu cũng có quàng sáng to trên đầu, vẻn tính háu ăn lại có biệt tài lòng là sáng ra hắt sà vào hàng nào thì hàng đó lập tức bán hết như tôm tép, thế là các bà các cô bán hàng thất, gỏi bánh bún các kiểu cũng thi nhau chào mời bán đỡ... Mìng ăn núi lều, Chấm ta trở thành người mồi nhấm khắp kinh thành, đi đâu đâu cũng có người chờ y theo đòi nếm. Tránh mãi không lị, đến khi chuyện vỡ lở, Chấm bèn đưa lên công đường, nhà vua thấy mặt mũi thông minh sáng sủa thì thất tình, liền ban cho một mảnh đất để thoát hiểm, bèn ra sắc lệnh: Hò đòi nếm Chấm ở đâu thì đòi nhúng khi đã vào trong cái ngõ y rồi thì cấm ch. Ai trái lệnh sẽ mồi khi quân, bớ xớ trảm. Tờ sắc lệnh "cấm ch" y mà thành tên ngõ.

Ngõ Phạm Thị Long lại biết nguôn tích xưa, chuyện cũ. Trẫm đó có kho tàng ngấm thấm do nhúng anh lính đểng gác. Buôn tình liền kiểng chuyện làm quà với nhúng cô gái vẻn c, hay thất ngấm, khi các chú lính trẫm chuyện đi, chuyện tình mặt thất thành thấm thấm chắt lát và tên ngõ được đặt thành "tấm thất ng"... nhúng nhúng mặt tình "tấm thất ng" không bao giờ thành dĩ vãng bởi tên ngõ vẻn còn đó, mình chng cho mặt tình lều để đng, yêu vẻn ng thất m thất nào...

Ngõ Hàng Long dài mấy chục mét, mặt bên là nhà dân bên kia là tường cửa công an. Dân phố ngày xưa chuyên làm ô long nên tên ngh mặt thành tên ngõ. Sau ngày giội phóng thất đồ, nó được mang tên mặt là đường Nam Bộ, khi Bộ Nam thất nhđi thành đường Lê Duẩn, nhúng ngấm dân chng ai thích tên y, phận lộn lập giả vẻn gọi bng tên "Hàng Long" cũ, lập tr h n hào h n c gọi b a là "đng đa thể" hoặc "đng con l n c a đng" cho d nh, để phân biệt với các tên tu i long danh, xng đáng khác.

"Vào Cu Ba, ra Vẻn Kiếp" là tên ngấm dân sng lâu đời trong ngõ vẻn gi. Ngõ này nểm gi a bnh vẻn Viểt Nam - Cu Ba và đường Tr n H ng Đ o - cái tên nh nói rõ c nh ng c a bao kiếp ngấm sng trong lòng ngõ... Bên kia còn mặt ngõ n a không hi u vì sao không có biệt đ, ngấm dân quen mi ng gọi ngõ lao đng để phân biệt ngõ cửa nhng con ngấm c n cù lao đng nghèo kh với các ngõ phố dài các cao sang khác. Thất kể đng đời mặt t duy để l i thành ngõ 90, cánh văn nhân yêu m n tài c a c Nguyễn Tuấn thất ng gọi đùa là ngõ Nguyễn Tuấn. N i đó trên gác hai có nhà cửa văn hào Nguyễn Tuấn. Trong căn phòng nh ông tng gi i thích

Nhà văn Bằng Sơn - người đầu tiên coi là một nhà Hà Nội học vì sự am tường về văn hoá nghệ thuật, sinh hoạt, cũng như địa lý Hà Nội, khi ông đến Hà Nội bấy giờ có tới 500 phố, và hơn 100 ngõ, nhiều nhà thơ văn quen thuộc của Việt Nam đã góp bó vào các ngõ Hà Nội như nhà thơ Trần Huyền Trân ở ngõ công trường, Vũ Hoàng Chương ở ngõ Thanh Miếu, nhà văn Kim Lân ở ngõ Hồ Hối, nhà văn Thạch Lam và thi sĩ Vân Đài ở ngõ Trúc Lặc (gần Hồ Tây) nhà văn Sơn Tùng ở ngõ Văn Chương v.v...

Ngõ dài nhất Hà Nội có thể là ngõ Quách, vĩa dài vĩa hẹp lại ngõ nghèo chợ y loàng ngõ ng  
tủ phố Bạch Mai khu vĩa ô cẩu Dền thì tên phố Nguyễn Thị Minh Khai, gần nhà máy dệt 8-3.  
Mặt ngõ có đèn còi vĩa ngõ thì sinh sống. Ngõ Thợ Quan (Khâm Thiên) có thể coi như ngõ dài  
thứ hai, biết bao nhiêu là dân cư đông đúc. Hàng triệu ngõ ở Hà Nội đã ra đời ngõ này bởi nơi  
đó có nhà họ sinh Thợ Quan, nơi đón nhận những sinh linh bé bỏng của Hà Nội chào đời. Ngõ  
ngần nhất có thể kể như ngõ Túc Mịch, vĩa rộng vĩa ngắn lại cắt thun lòn, tróc đây nơi tiêng vì  
những cây hoàng lan cao to lóng lóng. Bầy giẻ dẹt chết, ngõ thì đông bóng mát ít đèn, những  
chợ cho những bóng người chen chúc, ngõ ngắn thứ hai ba gì đó có thể là ngõ Vân Hồ, mặt  
đoàn đoàn 50 mét của dãy 50 nóc nhà cũng biến thành "ngõ ỉm thóc", ngõ hẹp ngõ thì đông,  
ngõ thì và xe cộ muôn tránh nhau đua phời vến bồng, uồn ghi đông xe sang mặt bên vì tróc còi a  
nhà nào cũng khò khò mặt quán bán hàng tủ trà đá đèn mì bún miến, rồi bánh giò bánh bao các  
loại, không phải trăm ngõ thì bán vĩa ngõ thì mua mà dăm ngõ thì bán vài ngõ thì mua, quán vĩa thì  
tên năm này sang năm khác, đời cha cho chí đời con, rõ ra là ỉm ngõ Hà Thành thụt, mặt ít, ruồi  
nhieu nên đời nào cũng có ruồi bầu, chồ lo thủa.

---

3 / 5

Ngày chiều tôi đi, chiều có đường Tôn Thất Tùng, Hồ Đắc Di, Đường Văn Ngự - ba vỉa hè có công đầu trong việc xây dựng đường phố hiện đại của Hà Nội, ba nhà khoa học đầu tiên của thành phố trong những năm đầu tiên của thế kỷ 20. Họ là con của núi Ngự sông Hoàng, khi còn sống giữa rừng sâu Việt Bắc - vì khoa học vì tình quê họ luôn gắn bó với nhau, sau khi trở về quê cũ, những người bạn thân thiết đã cùng nhau xây dựng quê hương và đã cùng nhau xây dựng quê hương, trong ba con đường này thì đường Tôn Thất Tùng chạy qua công trường đường phố hiện đại của thành phố Hồ Đắc Di chạy sang khu phố cổ Nam Định.

Đến giờ thì tôi và chị đã đi được vài dặm của Hà Nội, tôi đã gặp chị Phạm Huy Cận ở thị trấn và "làng nghề" với các món đồ gốm do các du khách tìm kiếm theo khu phố và ý thích của mình với giá 85.000VND một chiếc, một xuýt kèm với một chiếc bia. Người thành phố họ nói về quê họ tôi không nghe một chuyện vui có liên quan đến tên đường Hồ Huy Cận này. Đây là khi còn sống, và khi trở về quê họ Xuân Diêu, và "La Hán" béo tốt thì 13 đã thành một: Anh Xuân Diêu có đường rồi, còn đường của tôi ở đâu? Tất nhiên câu trả lời của lãnh đạo Hà Nội khi đó là: "Thì bác cứ đi đi, rồi đâu sẽ có đó mà!" Làm cho chúng tôi ngạc nhiên, đưa ra một lời bình chí lý: "Quả nhiên ông ta không đi lên thiên đường, nhưng đã có tên đường rồi."

Phạm Thị Quang Bích và tôi thu thập những mảnh gốm Bát Tràng, một phần của thành phố ngang ngổ ngàng, nhà không có, phố không tên, sâu hun hút như cái tên của nó. Sau thập kỷ 90 mới đặt tên phố - từ phố sinh ra một loạt ngõ, ngõ đưa ra ngõ, ngõ lại nối thành hẻm, từ hẻm phân nhánh thành hẻm 1, hẻm 2, hẻm 3 v.v... không biết sau hẻm còn là gì nữa. Thời gian cứ vậy nên đi, nhiều ngõ lên đường thành phố như ngõ Văn Chương đã thành đường Lê Thành Nghi, nhà nhà đang từ chuồng lợn thành phố thành to đẹp hàng hoàng ngay một đường sáng trưng, giá ngót nghé gấp hai ba chục lần. Hóa ra "sinh con rồi mới sinh cha, sinh cháu rồi mới sinh ông" là chuyện không hiếm xảy ra ở Hà Nội, thậm chí còn là đức thù của ngõ ngách Hà Nội thì hiếm thấy nữa.

Một cuộc sống với một vẻ đẹp, lung linh mà gần gũi, quen thuộc mà sống động, với vẻ đẹp mà thanh bình, ấm áp mà cao sang, trộm lòng mà bình dị... Đó chính là cuộc sống của muôn dân trong ngõ ngách Hà Nội hôm nay, không trộm lòng và cũng không gì nữa...

Cùng một lúc phố đi qua nhiều ngõ ngách Hà Nội quá, cả hai chị em tôi một phần những cũng vui vì được ôn lại những kỷ niệm đẹp của ngày xưa. Tuy vậy, chị tôi bảo: Hà Nội bây giờ thay đổi nhiều quá, phố xá ồn ào, nhà nhà xếp rác ra đường, con trai con gái thô lỗ cục cựa, nói tục, chửi bậy nhiều quá... bây giờ nếu cho chị quay lại Hà Nội sinh sống như trước, chị có chọn là chị sẽ không bao giờ quay lại, chị đã quen sống ở thiên đường một đất là xinh đẹp yên bình Australia rồi.

## Hà Nội - Thành phố của những ngõ ngách

T&#225;c Gi&#7843;: Phạm Thu Hiền

Ch&#250;a Nh&#7853;t, 02 Th&#225;ng 11 N&#259;m 2008 23:12

---

Câu truyện của cha tôi gieo vào lòng tôi một dấu chân lặng lẽ, như một bông hoa vào trong ngõ hẻm và không thấy nở ra ...

Hà Nội cuối tháng 10-2008